

I. N. J.
SCRUTINIUM THEOLOGICUM
ARCANORUM
IHOVÆ,

QVÆ
Deuteronom. XXIX,

Commate 29.
Revelavit Moses,
Loco

DISPUTATIONIS INAUGURALIS,
Jussu Venerandæ Facultat. Theologicæ,
IN ALMA ROSARUM

SUB PRÆSIDIO
VIRI SUMME REVERENDI, AMPLISS.
Atq; EXCELLENTISSIMI,

DN. JUSTI CHRISTO-
PHORI SCHOMERI,

Doctor. ac Professoris Theologicē celebra-
tissimi, Consistorii Ducalis Assessoris, & Superinten-
dent. Mecklenb. vigilantissimi,

Ad d. 23° Septembr. M. DC. XC. horis ante 3 pomerid.
IN AUDITOR. MAJ.

Pro impetrandis summis in THEOLOGIA honori-
bus, & privilegiis DOCTORALIBUS
Publico Eruditorum Examine sistit

JACOBUS WINNEMERUS,

ad Div. JACOBI, quod STETINI est, ARCHIDIACONUS,
Rostochl. Formis JOHAN. WEPPLINGII, Acad. Typogr.

a. CVII. 36.

Il. diss. A
7, 36

SCRUTINUM THEOLOGICUM
ARCANORUM
THEORIE

DISSENTIONUM XIX

Rechtliche Materie

Loco

DISPUTATIONIS IN ACADEMIA

Joan. Venerandae Facultatis Theologicae

IN ALMA M. P. R. U. M.

SUB

ORI SUMME REPERITUR DAMPLIS

ATq. EXCERPTUM

DR. JUSTI CHRISTO

PHORI SCHOMBERI

Dofor ac Professoris Theologiae celebra

tionis, Caesariensis Aulicae Aulicae & Superioris

deni Mestrensi. vigilanti

ad A. die septimae. M. DC. CC. LXX. die 3. mensis

IN AUSTRIA. M. A.

Pro impetrandi summi in THEOLOGIA honoris

tituli & privilegii DOCTORALIS

tituli & privilegii

JACOBUS WINNEMILLERUS

ad A. die septimae. M. DC. CC. LXX. die 3. mensis

in Austria. M. A.

JESU Virtute Valebo!

Scrutinium

ARCANORUM JEHOVAE

Quae revelavit Moses

Deuteron. XXIX. v. 29.

Lacet publicae Disputationi & Examini, ex Decreto Venerandae Facultatis Theologicae, subijcere illud Mosaicum Deut. XXIX. v. 29. de Arcanis Jehovae, quod ab Interpretibus diversimode explicatur, & scrutari, quanam illa sint Arcana; num decreta DEI de salute hominum, aut alia ejus judicia hominibus non revelata, & an distinctione Calvinianae, qua abscondita & revelata DEI voluntas sibi opponuntur, praesidium in eo loco constitutum sit.

Ne autem curiosè & illicitè inquiramus in abscondita, nec ingrati fastidiamus aut negligamus aperta, juxta auream illam Ambrosii lib. I. de vocat. gent. cap. 7. regulam: *Quae Deus occulta esse voluit, non sunt scrutanda: quae autem manifesta fecit, non sunt negligenda: ne in illis illicitè curiosi, & in his damnabiliter inveniamur ingrati;* ADSIT SPIRITUS SANCTI GRATIA!

MEMBRUM I.

Exhibens Textum Authenticum cum Versionibus variis.

Textus facer in Codice Hebraeo, praeter vocales & accentus, extraordinariis quibusdam punctis notatus, apparet hoc modo:
הַנְּסִתָּהּ לַיהוָה
אֵלֵינוּ וְהַגַּלְתָּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֵת-
כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
Puncta haec extraordinaria, quae vocibus incumbunt, & symbolica dici solent, in omnibus quidem editionibus apparent, sed multum variant numero, dum aliae quatuor, aliae sex, decem, undecim habent.

II. Chaldaea, Graeca, & quaedam Latinae Versiones, ut in primis Ar. ie. Mon. eani, ordinem verborum Hebraeorum pressius sequuntur, nec

quæ circa sensum controversa sunt, definiunt. Sic enim *Chaldea*:
 קְמִטְמִרֵן קְדָמַי אֱלֹהֵינוּ וְדַגְלִין לָנוּ וּלְבָנָנוּ עַד-עַלְמֵינוּ
 אֲרוּרֵתָא הָרָא לְמַעְבַּר יֵת-כָּל-פְּתָמַי אֲרוּרֵתָא הָרָא i. e. *Quæ occulta sunt*
coram Domino Deo nostro, & quæ manifesta sunt, nobis & filiis
nostris usq; in seculum &c. Et *LXX. viralis*: τὰ κρυπτὰ κρυπτὰ τῷ
 Θεῷ ἡμῶν, τὰ δὲ φανερὰ ἡ μὴ κρυπτὰ τῶν τέκνων ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, ποιῆσθαι
 πάντα τὰ ῥήματα τῆς νόμου τούτου. *Arie Montani* taliter: *Abscondita*
Domino DEO nostro, & revelata nobis & filiis nostris &c.

III. *Tigurina, Juniana, Pagniniana*, abscondita à revelatis distin-
 guunt; Nempe ista his verbis: *Abscondita Domino DEO nostro, reve-*
lata verò ad nos & filios nostros [attinent] dum durat seculum, ut faciamus
omnia verba legis hujus. Illa sic: *Quæ occulta sunt, penes Jehovaham*
DEUM nostrum sunt: & quæ revelata, nobis & filiis nostris usq; in secu-
lum &c. Hæc ita: *Abscondita, Jehovahæ Dei nostri sunt; & revelata nostra*
sunt & filiorum nostrorum usq; in seculum &c. Item *Belgica Calvinia-*
norum: *De verborgene Dingen zyn voor den Heere onsen Gott: maer*
de geopenbarede zyn voor ons ende onse Kinderen *Vulgata* verò, abscon-
 dita & revelata pro iisdem habet, dum ita textum reddit: *Abscondita*
Domino DEO nostro, quæ manifesta sunt nobis & filiis nostris &c.

IV. *Vulgatam* sequitur *Versio Lutheri*: *Das Geheimnis des Heren*
unfers Gottes ist offenbahret/ uns und unsern Kindern ewiglich/ daß wir
ihun sollen alle Worte dieses Gesetzes. *Cui consona est Interpretatio La-*
tina, quæ legitur in Commentario ejus Tom. 3. Jen. Lat. p. 149. b. hõc mo-
dõ: Mystera Domini revelata sunt, ut faciamus universa Legis hujus. Sed
 eò minùs placet *Calvinianis*, quò magis hi in his verbis argumen-
 tum quærunt, quod absolutæ prædestinationi subjiciant, unde fa-
 ctum ut hanc *Versionem LUTHERI*, tanquam intentioni ipsorum
 adversam, erroris palàm accusent.

V. Ad stipulantur facile suo *Luthero* ii *Interpretes*, qui sunt è Scho-
 la *B. Patris*. Sic *Joan. Forsterus*, *Augustanus*, *Theologus Witteber-*
gensis, *Lutheri* in *versione Bibliorum* succenturiator industrius, cu-
 jus & iudicium in hoc *Opere D. Lutherus* cæteris sæpè prætulit, (in-
 quit *Melchior Adami* in *Vit. Theologor. p. 305.*) In *Dictionary Ebraico* sub
 rad. הלל p. 143. reddit: *Et abscondita DEI nostri etiam revelata nobis & fi-*
liis nostris. *Lucas Osiander* in *Commentariis Biblicis* ita: *Abscondita*
Domini

Domini Dei nostri, manifestata sunt nobis & filiis nostris &c. Nequè hanc Versionem Parentis correxit Filius *Andreas Osiander* in Bibliis, quæ postea cum annotationibus succinctis, ex clarissimorum non solum Theologorum orthodoxorum commentariis ac disputationibus, sed & ex sanctissimo *Concordia Libro* edidit. Retinet hanc omninò *Job. Adamus Osiander* in Commentario, subjungitque brevem Exegesin: *Abscondita Jehovæ DEO nostro, seu quæ penes Jehovam, Deum nostrum occulta sunt, & hæcenus gentibus abscondita, quomodo sc. Deus noster colendus, & revelata seu manifestata sunt nobis & filiis nostris &c.* Refert ejusmodi Translationem summus Theologus *David Chytraeus*, in *Comment: Secreta seu Myſteria Domini DEI nostri, seu Abscondita apud Dominum Deum nostrum (sunt), At manifesta nobis & filiis nostris: Nec displicet Aliis quam plurimis Lutherana hæc Versio. Pfeifferus, in dubiis Vexatis pag. 318. secundum contextum optimè eandem fluere scribit, si ita reddatur Occulta apud Dominum nostrum, sed in tempore revelata sunt nobis & filiis nostris &c.*

VI. Non averfari semper hanc Lutheranam Versionem ipsos peregrinæ fidei ac doctrinæ Professores & doctores, probè scimus & observamus. Fatentur idem *Tigurini* in *Versione* sua in margine. At planè cum *Luthero* facit *Sebastianus Munſterus: Secreta Domini Dei nostri, revelata sunt nobis & filiis nostris &c.* Et *Conradus Pellicanus* ita vertit: *Abscondita Domino Deo nostro, sunt revelata nobis & filiis nostris &c.* Nec à *Luthero* abit *Christophorus Pelargus*, Superintendens quondam *Marchiæ Generalis*, Theologus *Frankofurtanus ad Oderam*, primùm noster deinde *Calvinianorum*, in *Comment. b. l.* Eandem *Lutheri* Versionem in *Belgica* quadam translatione reperiri, faretur ipse *Sixtinus ab Amama* in *Anti-Barbaro Bibl.* scilicet: *De Heymelichheit des H Erren onses Godes is onſ ende onse Kinderen gheopenbaers cenwichlich.*

VII. Sunt tamen nonnulli & ex *Lutheranis* magni nominis Viri, qui aliter textus ebraici sententiam exponere volunt. Sic *Glassius* in *Philol. Sacr. Lib. IV. Tr. 2. obs. 6. Not. 1. pag. m. 679. Occulta sunt יהוה Domini: sed revelata לנו וילבנינו nostra sunt, & filiorum nostrorum.* Quæ Translatio minimè etiam displicet *Micralio* *Lib. 1. de Prædestinatione, Cap. VII. §. 13. pag. 339.* Incomparabilis noster *Dorschaus*, contra *Triglandum* *Dissert. 1. sect. 1. cap. 1. pag. 59.*

mēminit NON NEMINIS ex AMICIS suis, cui hunc sensum verborum (*Quae occulta sunt, penes Jehovah DEum nostrum sunt: at quae revelatae sūt.*) probari sciat, hinc nec se illum omnino improbare aſſerit. Addimus *Theodoricum Haskſpanium*, Theologum ac Philologum in Academia Altdorphina celeberrimum, & videantur ejus *Nota Philol. Theolog. Part. 1. p. 600. It. Miscell. Lib. 2. cap. 5. §. 3. pag. 214.*

MEMBRUM. II.

Proponens veram dicti Explicationem

I. Verè Jesuitica vox est illa *Jacobi Bonſſerii*, dum in h. l. *Obscura* ait *ſententia*, nec patet quò ſpectat Facilis enim illis hominibus est de quocunqve textu deſperatio, qui Sacram Scripturam omninò obſcuram, omniaqve & ſingula, (ſic loqui amant *Jesuitae Colonienses* in *Censura Catechiſmi Morhemij* ad artic. 1. pag. 117.) quæ in ea comprehenſa, obſcuritatibus involuta eſſe aſſerunt; de quâ Pontificiorum theſi legantur *Chemnitius* in *Exam. Conc. Trid. part. 1. de Epistol. Apoſtol. p. m. 101. 102.* *Leonhardus Hutſerus* in *Controvers. de Verbo DEI, Diſp. 5. tb. 37. & 38.* *Himmeliuſ* in *Matheolog. Papiſtic. Diſp. 3. tb. 23. pag. 62.* *Danbaweruſ* in *Hodomor. Spir. Papa; pag. 80.* *Haberkorniuſ* in *gründlich Bertheid. Göttlicher Warheit* / artic. 1. pag. 165. *Caloviuſ* in *System. Theol. Tom. 1. cap. IV. theor. 4. pag. 468. & ſect. 2. qu. 12. pag. 630.* *Hannekeniuſ* in *Exam. Manual. Becani* Cap. 1. Qu. 4. p. 51. ſeqq. Sed hæreticorum eſſe proprium, obſcuritatem Scripturarum arguere, cum *Ireneo* lib. 3. cap. 2. dicimus.

II. Ex noſtratibus tamen, ſed aliâ mente, etiam *D. David Cbytrauſ* obſcuritatem in hoc loco notat, vid, ejuſd. *Enarrat. pag. m. 134.* addit autem, quod locus ſit obſcurus non ſomone ſaſſis. Obſcuritatem ergò concedit, non in obſecto cognoscendo, ſed in ſubſecto cognoscendo. Obſcurum pronunciat eſſatum ſacrum, non nat' autò in ſe & ex ſe, ſed nat' àλλο ſeu reſpectu hominis imperiti. Adeò non aliquod vitium in divinâ ſententiâ notare vult, ſed acueretantum induſtriam lectoris, ut ad vim verborum diligentius attendat. Rectiſſimè; neq; enim poteſt dici locus obſcurus propterea quia Interpreteſ ac Commentatoreſ non conveniunt in eo explicando. Ingens enim iſta diſconvenientia non oritur ex natura rei i. e. ex involucre verborum; ſed tum ex
pre

præconceptâ dissentientium opinione, tum ex eorum pertinacia in suis opinionibus ac erroribus, defendendis, tum ex neglectu legitimorum mediomm τῆς ἐρμηνείας &c. Dicimus quod res est: Si circa locum nostrum observetur scopus ac intentio Spiritûs Sancti, ponderetur phrasis, expendatur præcedentium ac sequentium junctura, & cohærentia textûs, & ad ἀσαφείαν fidei exigatur interpretatio; Omnes illa apprensus obscuritas & difficultas facillè discutitur, & verus sensus per DEI gratiam eruitur.

III. Diversissimas Interpretationum atque Explicationum varietates & sententias de effato hoc Mosaico, collegit, olim Pelargus in Commentario, quas hõc loco repetere non supervacaneum ducimus. Verba illa (inquit) alii ad exaggerationem ingratitude pertinerere existimant, ut non injuria tali supplicio digni censendi sint, qui voluntatem DEI revelatam ante oculos habuerint: Servum enim scientem & non facientem, duplo vapulare ex 12. Luca v. 47. Alii acclamationem volunt esse letam populi de revelato DEI fœdere sibi gratulantis; Alii præoccupationem undenam gentes judicium DEI agniture sint, ex Legibus nimirum promulgatis; Alii transitionem ad Caput sequens, quo DEUS resipiscens veniam in Christo paratam fore revelavit: Alii ad distinctionem referunt pœnarum, ut quod occulta scelera divino judicio reservanda sint, ab omnibus manifesta puniri oporteat: Alii aliter accommodant. Etc.

IV. Peculiaris est explicatio Judæorum, qui de pœna duplici delictorum, divina & civili, versum hunc intelligunt, quod nempe occulta divino judicio permittenda sint, manifesta ab hominibus puniri debeant. Ita Aben Ezra:

והטעם מי שיעבור עו' כסתור ליו' אלהינו והטעם כי משפטו כיר השם והוא יפרע ממנו ואם היתה בגלוי חיוב Sensus est, quod qui clam idololatra est, Domino DEO nostro sit, id est, quod divino judicio subjectus sit, qui ultionem ab ipso sumet; si vero manifestus fuerit, nostrum & filiorum nostrorum est, ut statuamus de eo sicut.

sicut Scriptum est in Lege. Et plenius *Raschi* his verbis:

 ואם תאמרו מה בדינו לעשות אתה מעניש את הרבים על

 הרהורי היחיד שנאמר פן יש בכסאיש וגו' ואחר כך וראו את

 מכות הארץ ההיא ולא אין אדם יודע טמונתיו של הכור

 אין אני מעניש אתכם על הנסתרות שהן ליהוה

 אלהיני והוא יפרע מאותו יחיד אבר הנגלות לנו ולבנינו

 לבער הרע מקרבנו ואם לא נעשה דין כהם יענשו את

 :הרבים hoc est, quod si dixeritis: an in nostra potestate est id

 efficere e'reum agas populum ob unius cogitationes, quia scriptum

 est v. 18. ne sit inter vos aliquis &c. & postea v. 22. & videbunt

 Calamitatem eius terra &c. an non ignorat homo arcana alteri-

 us? non sanè ego vos reos ago propter occulta delicta, quorum

 cognitio DEO reservata est, qui pœnas ab illo occulto peccatore sum-

 met. At quæ manifesta sunt, ad nos & filios nostros pertinent, ut

 malos è medio tollamus & nō administrabimus justitiam, omnis

 populus reus erit. Non absurda quidem est isthæc explicatio Ju-

 dæorum, attamen si attendimus non tantum ad accentus de quibus

 postea, sed & ad totam *συνάφειαν* textus, facile patet quod non de ju-

 diciis publicis sermo sit Mosis, sed generaliter de observatione le-

 gis divinæ, & quid prævaricatoribus divinitus immineat.

V. Scilicet in toto Capite XXIX. Deuter. continetur

 סוּמַחֲוֹסִי. continuatio orationis exhortatoriæ præcedentis Cap.

 XXVIII. Commemorantur a. initiò beneficia divinitus præstita,

 in Ægypto vers. 1. 2. 3. 4. in protectione per desertum vers. 5. & 6. in

 ipso primo aditu ac ingressu terræ promissæ, vers. 7. 8. Deinde

 Moses neminem, à summo ad imum, ab obedientia DEO præ-

 standæ ex legem, sed omnes debitores & obligatos esse docet vers.

 9. 10. 11. 12. 13. Non vivos solum & præsentis, sed etiam posteros

 vers. 14. 15. subnectit causas & cautelas vers. 16. 17. 18. 19. Ultimo

 addit exaggeritque minas iræ divinæ contra prævaricatores v. 20.

 21. & per prolopopæiam sciscitantes causam devastatæ terræ intro-

 ducit posteros vers. 22. usque ad v. 28. subjungitur tandem clausula

 v. 29. הנסתרות ליהוה אלהינו וגו'

VI. Alia adhuc Explicatio est, quæ accentuum ordinem

 graviter turbat, quâ in voce הנגלות sensus dirumpitur hoc mo-

 do

do: *occulta pertinent ad Deum & revelata: nobis & filiis nostris in perpetuum incumbit facere omnia verba legis hujus; de qua merito dixit Aben Esra. לראש ורגל סתם אפיקה & pedibus est.* Nam etiamsi crassam illam Atnachi sive neglectionem sive transpositionem condonare *Autor* velimus, nullus tamen sensus aptus & conveniens ex ejusmodi interpretatione elici posset, ut constet, quænam illa vel occulta vel revelata ad Deum pertineant, non ad homines.

VII. Sed verba ipsa etiam cujus sint, quæritur; *Mosis ne, an posterorum sciscitantium & respondentium?* Sunt qui Respondentibus, inque fidelibus ac piis in populo Israelitico residuis, assignant; sic ex Nostris *Moses Pfascherus in Analyfi Typica*, aliique plures observante *Pelargo b.l.* Quam plurimi verò *Commentatorum* ipsi tribuunt *Mosi*, licet adhuc de sensu verborum sint diversissimi. Et ipsum *Mosen* hic loqui, facile verborum sensus genuinus indicat, quem nunc investigabimus.

VII. הנסתרה accentu majore *Sakeph.* notatur, at oppositum illi הנגלה minoribus *Geraschajim*, qui *Paschta* in voce לבנינו subordinati sunt. Quæ res lumen non obscurum præbet sensui verborum indagando. Quippe hæc proportio accentuum posterioris commatis, *revelata illa* objecto, cui *revelata* sunt, non contradistinguens, sed subjiciens, docet, quod illa non habeant inter se rationem subjecti & prædicati, ut vulgo accipiuntur ab Interpretibus, hõc modo: *quæ revelata sunt, nobis & filiis nostris sunt revelata;* Ita enim oporteret vocem הנגלה accentu *Rebhia*, vel planè *Sakepho* notatam esse, sed quod conjuncta sibi hõc modo: *revelata nobis & filiis nostris*, pariter vel subjectum vel prædicatum propositionis sint. Idem igitur licet per analogiam de priore commate concludere, ubi ob paucitatem vocum, sensus solâ proportione accentuum ita specialiter distingui nequit; nempe, ne veriamus: *quæ occulta sunt, pertinet ad Deum, sunt*, sed simpliciter: *Occulta penes Deum.* Deinde etiam emphaticum voci rectæ in utroque versus membro præfixum הנסתרה & הנגלה uti certè frustra adjectum non est, sed de se minorem significationem habet, ita non obscure identitatem subjecti indicat, cui utraqve denominatio convenit.

IX. **לִּיהוּ אֱלֹהֵינוּ** procul omni dubio Dativus est: At si Latine verteris, *absconditum Domino*; sensus exurgeret satis horridus, qui omniscientiam DEI impugnaret, quia id alteri absconditum esse dicimus, quod is ignorat: At hebraea phrasi per ablativum, seu praefixum **ס** effertur, quod latine per dativum, & ita semper construitur verbum passivum **נסתר** cum subjecto ignorante, vide Esa, XL. 27. **נסתרה דרכי מיהורו** *abscondita est via mea à Domino*, i.e. *Domino*, seu *dominus eam ignorat*. Dativi verò casus in hoc verbo, alius sensus est, quem non infeliciter discimus ex I. Sam. V. 9. **וַיִּסְתְּרוּ לָהֶם עֵפְרָיִם** *occultabantur illis marisca*; quæ certè ipsis illis, quorum hic morbus erat, ignota non erant, sed occultò loco aegrotis sedebant, nec aliis ita patebant, ut illorum membrorum tumores, qui honestius ostenduntur; Qui sensus ergò commodè vertitur per particulam *penes vel apud*. Hinc nunc sensus verborum ille erit: *Hæc abscondita penes Deum*.

X. Ita igitur integræ propositionis sensus verus & genuinus facile patet, quem eò rectius inveniemus, si quidem **וְהָיָה** emphaticum ad præcedentem omnem orationem Mosis se referre, animadvertimus. Nempe concludit ille promissiones morigeris & comminationes protervis factas, hoc epiphonemate: Sunt hæc futuri temporis fata Deo soli cognita; (id enim sibi volunt verba: *abscondita penes Deum*) *sed revelata nobis & filiis nostris in perpetuum*, ut servemus omnia verba legis hujus.

XI. De punctis extraordinariis, quibus voces **לְנוּ וּלְבָנֵינוּ** supernè notatæ sunt, mentionem esse apud Talmudicos in libro *Sanhedrin. cap. 6. fol. 43* & de Antiquitate & auctoritate illorum, aliorumq; similium in scriptura Sacra occurrentium, satis prolixè commentatur Phœnix Hebraistarum Buxtorffius, in *Tiberiade s. Commentar. Masoretib. Cap. 17. in primis pag. m. 179*. Docetq; illa non frustra à olim à *Masoretibus* apposita fuisse, sed alicujus arcanae priscorum Sapientiæ esse monumenta hinc & *Symbolica* illa appellat, minimeq; ex sacro textu exstirpanda. Rationem illorum hoc loco eam reddit *R. Salomo Jarchi*, quod innuant, neque ob manifesta peccata impunita reum fore populum antequàm transiret jordanem, & susciperet jusjurandum in montibus Garisim & Ebal, mutuoque sese foedere obligaret. Ideò scilicet observatio-

acm

21

nem mereri censet hæc verba nobis & filiis nostris, quod ad posteritatem potissimum hæc sanctio pertineat. Aliter *Henricus Am-sworthus in b.l.* continuam obligationem populi in his vocibus notabilem observari vult, *conf. si placet, Matth. Polum h.l.* Nos pro explicatione textus nostræ, rectius id innui dicemus, ut observetur, quam præcipuè in memoriam posteritatis hæc scripta sint. Notum est aliàs, talia puncta etiam summos viros ac Theologos digna judicasse, quæ accuratiori considerationi commendarentur. Sic *Hieronymus in Quest. in Genesin*, observavit *Cap. XIX. 33. vocem. וְיִמְרֹא* puncto supernè notatam, scribens, *Appungunt de super, quasi incredibile, & quod rerum Natura non capiat, coire quempiam nescientem; Conf. si placet, Hackspan. Miscel. & Cabbal. Judaic. pag. 283. 310. 311.* Sic *B. Geierus Theologus ac Philologus laudatissimus, in Commentar, in Psalm.* de punctata voce וְיִמְרֹא *Pl. XXVII. 13. scribit: Potius indicatur singularis ac notabilis fidei Davidica, in mediis etiam hostium in periculis, constantia ac victoria.* Opponitq; dicta hæc Judæis ac Rabbiniis fabulosis, imò falsis, nec non Coccejo nimis temerario in asserendo: *ideò punctatam esse vocem, quod abesse queat sensu illaso.* Similiter contra temerarium ac iniquum Censorem talium punctorum extraordinariorum, *Leusdenium*, pugnat *Pseifferus, in tractatu de Masora Cap. 3. S. 7.*

MEMBRUM. III.

Continens præfidii Calviniani demolitionem.

I. Scholam & Ecclesiam Calvinianam nobis proponere Voluntatem DEI geminam, *unam in Verbo revelatam, quam & vocat signi, alteram arcanam sive absconditam, quam quoq; beneplaciti appellat, quis nescit? Testantur hoc abundantissimè scripta, tum Calviniana, tum Theologorum nostrorum.* Ex his videantur, præter *Fundamentalem Deduct. Marburg. Cap. 2. pag. 66. 67. Himmeli-us, in Calvinismo s. Colleg. Anti-Calvin. disp. 3. th. 12. 13. 14. Gerbardus Disp. Theol. part. 1. disp. 6. th. 1. p. m. 118, 119. Gisenius in Calvinism, disp. 11. th. 30. seq. Dannbauerus in Hodomor. Spir. Calvin. Phant. 6. S. 29. p. 1196. Alij; Ex prioribus, sc. scriptis Calvinianis, præter illa ad quæ dicti nostri Theologi provocarunt, nominamus tantum, *Wendelini Christian. Theol. Lib. 1. Cap. 1. Th. 18. Explic. 2. pag. 90. & Lib. 2. Cap. 5. th. 15. p. 911. & Syst. maj. Lib. 1. cap. 1. p. 162. & Lib. 2. Cap. 5. th. 15. p. 1607.**

B 2

Wollebi

*Volkii Compend. Christian. Theol. Lib. I. cap. 3. p. 22. Polani Synt. Theol. Lib. 4. cap. 6. p. 240. Massorij Colleg. de Predest. Diss. 2. pag. 4. b. Ravanelii Bibliothec. Sacr. Part. 2. Tit. Voluntas, num. 2. pag. m. 1512, Chamierii Panopliæ. Tom. 3. Lib. 7. cap. 3. n. 10. & cap. 6. n. 3. ubi voluntatem signi seu revelatam, nominat *Evangelicam*, & beneplaciti seu arcanam, *Zudoxias*. Sibelij Meditat. Catechet. part. 2. p. 341.*

II. Nec plane abhorret ab hac distinctione, Schola ac Ecclesia Lutherana; Sic enim *Doct. Balt. Meisnerus in Ansbrop. S. dei ad. 2. diss. 32. qv. 1. §. 16. Distinctione hac utuntur cum Nostri cum Calviniani*. Haud omninò distinctionem hanc rejiciendam esse, fatetur *Hutterus in Explicat. Libri Christiana Concordia Artic. XI. de Elect. sive Predestin. pag. m. 1064*. Similiter *Jac. Renecius in Panoplia s. Armatura Theologica Tom. 3. Cap. 3. pag. 3. col. 1. Laudabilis Vetustas unam DEI Voluntatem nominat jam absconditam sive occultam, jam verò apertam sive revelatam*. Et *D. Micralius in Tractatu de Predestinatione Lib. 1. Cap. 8. ab. 3. sic ait. Distinctio Voluntatis Dei in arcanam & in revelatam in se non est improba, si rectè intellecta, secundum diversa vel tempora vel objecta, distinctè adhibetur*. Hinc & magnus noster *Calovius in doctrina de Voluntate DEI ejusque distinctionibus, primam hanc facit: Voluntas DEI est vel arcana vel revelata. Illa in DEO abscondita & imperfrutabilis: Hac à DEO patefacta per verbum, sed infallibilis*. *Vid. Syntem. Tom. II. Cap. 9. pag. 442.*

III. Vox autem licet eadem & in Ecclesia vera & infalsa, nullatenus tamen mens eadem est. Lutherana nostra per *Voluntatem absconditam* intelligit, interdum *Mysterium Evangelii ante universalem predicationem*; quippe quod vocatur *Mysterium æternis temporibus* *συστημένον* Rom. XVI. 25. à seculis & generationibus *δοκρυμένον* Col. I. 26. conf. Eph. I. 9. III. 9. & sic quoque omnia Dei consilia, quatenus in ipsa Dei mente sunt, quæ nemo rimatur nisi ipse Spiritus Dei, quemadmodum scriptum est, 1. Cor. II. 11. quæ eadem voluntas revelata dicitur, quatenus illa in scripturis S. declaratur, unde nos tanquam ex speculo, quod intuemur, eam discimus. Quo sensu aliàs etiam voluntas signi & beneplaciti apud orthodoxos distinguitur, tanquam ejusdem voluntatis diversa in Deo & in verbo ejus consideratio. Interdum etiam per voluntatem absconditam intelligimus particularia ejusdem Dei iudicia, sive

Hæc vias illas Dei ἀνεξετάστους i. e. impervestigabiles, quarum vestigia in mirabili gubernatione omnium ordinum vitæ humanæ, & cum primis Ecclesiæ, cernere licet. Quæ de re infra pluribus.

IV. Per *Revelatam* verò *Voluntatem*, nostra intelligit Ecclesia ipsam doctrinam Evangelij in sacro Codice comprehensam, per Prophetas & Apostolos enunciata, quæ complectitur omnia ad salutis adeptionem necessaria. Postquam enim DEUS suæ Voluntatis & in *dominis* Mysterium, per præconium Evangelij patefecit, II. Tim. I. 10. beneplacitum DEI de dilectione & Redemptione totius generis humani per Salvatorem mundi, deque salvandis credendis, nobis abundè est revelatum, Joh. VI. 20. Secretum enim suum servis suis revelavit, Amos III. 7. & quod sapientes celavit, revelavit infantibus, Matth. XI. 25. nec quicquam τὸν συμφερόν των substituit, quo minus πᾶσα ἡ βουλὴ τοῦ θεοῦ i. e. omne Dei consilium nobis annunciaretur Act. XX. 27. Sic ergò Sapientia in Mysterio antea abscondita, quam prædestinavit DEUS ante secula in gloriam nostram, revelata est nobis per Spiritum DEI, ipsa DEI profunda scrutantem, I. Cor. II, 7. 10. Brevibus: *Voluntas Dei abscondita, in Ecclesia ac Schola Lutherana notat mirandam Dei gubernationem omnium ordinum, imprimis Ecclesiæ; Revelata verò, Consilium ejus de salute generis humani, quod patefecit per Scripturas.* Cont. Meisnerum supra citatum.

V. Longe autem alio sensu Schola & Ecclesia Calviniana terminos hosce exponit. *Voluntatem revelatam*, dicit esse universales Dei promissiones, quæ exterius quidem offerantur omnibus, & quibus declaret se DEUS, quod velit omnium salutem & conversionem: interim verò intus diversam foveat sententiam, quam vocant absconditam, ratione cujus nunquam voluerit ut omnes homines convertantur & salvi fiant. Breviter: *Voluntas revelata*, Calvinianis est exterior Vox DEI, quæ *suavis*. Sed *occulta* est interior sensus, qui horrendus & terribilis est. Ibi se omnes amare dicit, hic plerosque odit. Ibi vocat omnes, hic maximam partem reprobat, aeternoque exitio destinat. (Hæc iterum cum Meisnero. *Conf. & Calov. System. Tom. 2. pag. 672.*) Videatur vel unus Sibelius, qui in *Exegesi Carachel. Heidelbergens. Part. 2. pag. 343.* satis prolixè & aperte impiam illam doctrinam, de arcana & revelata voluntate in *Negotio salutis*, proponit, sic scri-

scribens: Paulum 1. Tim. II. 5. de voluntate Dei revelata, qua etiam si
gnis dicitur, loqui affirmamus. Quamvis enim eterna ac arcana suo vol
untate, quid de unoquoque fieri velit, decreverit: externa tamen, salutis
media quibusvis sine discrimine offert. Et si omnes vult servari respectu
externae praedicationis Evangelij, communisque omnibus gratia obligatio
nis & ad eam invitationis, quae tamen in omnibus non est efficax. Etc.
Etc. Iterum pag. 344. Quid? quod contextus ipse & verborum in dicto
Paulino connexus ostendit, de voluntate Dei revelata sermonem esse ---
De occulta Dei voluntate, ac aeterno ejus Consilio, verba Pauli accipi ne
queant: alioquin Homines omnes certo & infallibiliter servarentur.

VI. Nec tantum arcanam illam voluntatem ad actiones justitiae
ac misericordiae adstringunt, atque ad judicia comminationibus legis
& promissionibus Evangelij opposita, ut loquitur *Waleus* LL. CC. Tom. I.
oper. p. 178. sed & trahunt eandem ad peccata, contra voluntatem
DEI revelatam, procurata & immissa. Testimonia hujus im
piissimae doctrinae, (ne nimis prolixi simus, ipsorum Reforma
torum verba adducere nunc nolumus,) collegerunt jam olim
Theologi nostri; sic *Calovius* supra citatus pag. 443. conf. Tom. VII.
Cap. 3. Qu. 3. pag. 80. seq. *Gerhardus*, in *Disp. Academ. Part. I. Disp. 6. tb. I.*
p. m. 118. it. *Disp. 10. tb. 5. p. 520.* & *Disp. 12. tb. 22. pag. 571.* *Wellerus* in *Anti*
Masson. Part. I. pag. 260. *Micraeus* saepius citatus *Thes. 9. p. m. 332. 333.*

VII: Arcanam autem hanc voluntatem DEI cum commen
dant, & contra nos tuentur, saepissime provocant ad hoc Moisis
oraculum de quo nunc differimus.

IX. Pater Calvinianorum, ipse *Calvinus*, in *Institutione Christianae*
Religion. Lib. I. C. 17. sect. 2. pag. m. 37. ubi illos refellit, qui arcanam
& incomprehensibilem DEI consilio mundum regi negant, inter
alia sic scribit: *Verum quidem est, in Lege & Evangelio comprehendere*
mysteria quae longe emineant supra sensus modum: Sed quoniam DEUS
ad capienda haec mysteria, quae verbo patefacere dignatus est, suorum
mentes intelligentiae Spiritu illuminat: Nulla jam illis abyssus, sed via,
in qua tuto ambulandum est, & lucerna pedibus regendis, & lux vitae &
certe conspicuaque Veritatis schola. At mundi gubernandi admirabilis
ratio merito abyssus vocatur: quia dum nos laeret, reverenter adoranda
est. Pulchre utrumque paucis verbis expressit *Moses*: *Occulta, inquit,*
DEO nostro: quae autem hic scripta sunt, ad vos & filios vestros pertinent.

Videmus

Videmus enim si non tantum ad Legem meditandam studium adhibere, sed arcanam Dei providentiam reverenter suspicere jubeat. Et Lib. 3. Cap. 21. in quo doctrinam suam, de electione aeterna, quam Deus alios ad salutem, alios ad interitum praedestinavit proponit, sect. 3. pag. 189. aperte ad Moſen provocat: Ea (ſcilicet diſtinctio) verò paucis à Moſe verbis dilucidè exprimitur: Arcana, inquit, ſua ſunt Deo noſtro; nobis autem & filiis noſtris hæc manifeftravit. Videmus enim ut ſtudium doctrine Legis populo commendat tantum à cœleſti decreto, quia DEO placuit eam promulgare: populum verò eundem contineat in iis cancellis, hæc ſolaratione, quia fas non eſt mortalibus ſe in arcana Dei ingerere. Quanam autem Arcana, hic Doctor horribilis decreti intelligat, ſatis clarè in præcedentibus ac ſequentibus expoſuit. Ipſam nempe Prædeſtinationem, in quam Homines inquirere non debent. Neque enim æquum eſt (ſunt verba ipſius Autoris, ſect. 1. circa finem, p. 186. col. 2.) ut quæ in ſe ipſo abscondita eſſe voluit Dominus, impunè homo excutiat: & Sapientia ſublimitatem (quam adorari & non apprehendi voluit, ut per ipſam quoque admirabilis nobis foret) ab ipſa eternitate evolvat. Quæ nobis patefacienda cenſuit voluntatis ſue arcana, ea verbo ſuo prodidit. Cenſuit autem quatenus noſtra intereſſe, nobis que conducere providebat. Illam intelligit Calvinus prædeſtinationem, ſecundum quam non pari conditione creantur omnes, ſed aliis vita aeterna, aliis damnatio aeterna præordinatur. Itaque prout in alterorum finem quiſque conditus eſt, ita vel ad vitam vel ad mortem prædeſtinatum dicimus. Sic iterum ſect. 5. ab initio, pag. 187. col. 2. loquitur. Hæc ſunt Calvinò Arcana Jehovæ.

IX. Preinunt veſtigia Antecęſſoris ſui, Calviniani facilè omnes. Hinc Dannbauerus noſter in Hodomor. Spir. Calvinian. P. 57. p. 256. Frequens in ore diſſentientium eſt dictum Moſaicum Deuter. XXIX. v. 29. Nimirum, ut probent Voluntatem DEI absconditam, Arcanaque Jehovæ de Negotio Salutis, licet non ſemper aperte fateantur, de quibus Arcanis verba Moſaica intelligere velint, Sic in genere de omnibus DEI conſiliis, viis ac judiciis, Moſen quaſi loqui, volunt Junius ac Tremellius, Toſſanus, Palatinus, Theologi in noviffimo opere Biblico germanico, nec non Ravanellus in Biblioth. Sacr. part. 12. Tit. Abſcondere, pag. m. 21. col. a. num. IV. §. 2. & Part. II. Tit. Occultus, pag. 412. col. v. num. VII. Sic Sebaſtianus Caſtaliò, in Annotationibus ſuis apertis

apertis

apertissime : Arbitror hic Moſem Evangelii æternæ & alia innuere. Sic Wendelinus in Christian. Theolog. Lib. I. Cap. 1. Th. 18. ſe 2. pag. 91. ſi. System. Maj. 162. Abſcondita voluntas proprie ſe dicenda ꝿl æternæ & immutabile Dei decretum de faciendis vel permitiendis in rem ore plurimis, quæ ignota ſunt nobis, ex defectu ſatisfactionis. Pertinet hæc illud Deut. 29. Verſ. 29. Occulta Jehovæ DEO noſtro: quæ autem vobis ſcripta ſunt, ad vos ex filiis veſtris perſinet. Conf. Lib. II. C. V. Th. 15. item Syſt. Maj. pag. 1607. Sic Caſparus Sibelius in Exegef. Catech. Palatino-Belgica part. I. pag. 141. S. 2. Voluntatem Dei (loquitur autem de Voluntate circa ſalutem humani generis æternam) diſtinguimus in arcana & revelata. Arcana eſt earum rerum, quas Deus in ſua ipſius poteſtate ſtatuit & retinuit: ut Chriſtus de novifſimo die loquitur Act. 1. 7. Revelata vero earum rerum, quæ in Veteri ac Novo Teſtamento nobis ſunt revelata. Utriuſq; mentionem Moſes facit: Quæ occulta ſunt, penes Jehovam Deum noſtrum ſunt: ac quæ revelata, nobis ſc. Deut. 29. 29. Conf. quoq; pag. 745. & 747. Quam maximè tamen communifſimè conſueſu ad Arcana Prædeſtinationis applicant, ceu de Ludovico Crocio, Piſcatore, Aliſq; teſtantur, Dorschaus contra Triglandum pag. 53. & Micraſius de Prædeſtinatione h. c.

X. Sed fruſtrà provocant in hæc cauſã ad Moſem, qui arcana à revelatis non diſtingvit, ut ſupra oſtendimus, ſed eadem quæ arcana ſunt à priori, etiam revelata nunc eſſe teſtatur, neq; de ſalutis æterno decreto, ſed de pœnis, quæ peccantem populum judaicum ſecutura erant, loquitur. Neq; ſi omnino de illo locutus eſſet, & arcana à revelatis diſtinxifſet, illa his oppoſita & contraria fuiſſe, ullo modo indicat.

X. Agnoſcit id ex ipſis Calvinianis Pelicanus, qui ad h. l. ſic commentatur: Quæ jam idem horrenda fata deſcripta ſunt, tam de perfidiâ inobedientiſſimæ gentis, quàm juſtiſſimo durifſimoq; iudicio Dei punientis, ſic habent in libro providentiæ divini, ubi hæc olim ventura cum aliis totius mundi decretis, ordinibus, circa omnium regnorum gubernationem, abſcondita ſunt omnibus Creaturis, nemo hominum ea præſcire potuit, niſi eis Deigratia revelentur. Et quod ꝿ filiis noſtris Prophetis ſuo aliquando tempore futuris, ꝿ nobis redemptibus Dei revelatio prædicabitur, ꝿ magis verſent ꝿ erit veritate in ſecula multa. Scripta autem ſunt fidelibus, ut ſacroſanctam legem omnipotentis Dei fideliter præſervere audeant. &c.

Xil. Haud

XII. Haud tamēn adversamur iis, qui arcana Dei iudicia, nec dum revelata nobis, & occultam providentiæ divinæ rationem, etiam *circa* dispensationem gratiæ ad salutem vocantis, agnoscunt. Et si enim generalis Dei benevolentia erga homines æqualis est, quantum ad intentionem finis universalis, ut reducantur ad salutem, observamus tamen illam inæqualiter applicari in distributione mediolorum ad finem pertinentium. Atque ut naturalia dona variant, dum aliis ingenium acrius datum est, aliis obtusius, ita & variare supernaturalia, ut aliis plus, aliis minus obtigerit, juxta parabolam Christi *Matth. XXV. 15. conf. 1. Cor. XII. 4.* etiam ut bonorum divinorum in bona terra sint inæquales fructus *Matth. XIII. 23. vid. Hulsemann. de Auxil. Grat. p. 105.* Ita vocatio aliis maturior. aliis tardior obtingit, apud alios ordinaria tantum, apud alios etiam extraordinaria media adhibentur. Prohibetur Paulus divinitus ne Evangelium annunciet in Phrygia & Galatia, sed nocturno somnio excitatur ut properet in Macedoniam, *Act. XVI. 6. 9.* Elapsō cœlitus fulgore & voce nominatim ad pœnitentiam vocatur idem, cum acris nominis Christiani hostis esset, *Act. IX. 3. seqq.* quod nemini alii contigit. Abrahami, & in ejus stirpe Iohannis Jacobi posteritas eligitur ad prærogativam fœderis, erectique publici cultus & sonantis verbi prophetici, *Rom. IX. 4.* adeo ut exclamet David *Pſ. CXLVII, 19. 20. docet Jacobum verbum suum, & Israel leges suas; non ita facit ulli genti &c.* Vocatio gentium, quæ tempore Christi futura erat, definitum suum tempus habuit, quod antequam venerat, suis illas viis permisit, *Rom. I. 24.* & toleravit magna patientiâ tempora ignorantiae *Act. XVII. 30.* Neque causari possumus Deum jam tum scientiâ aliquâ mediâ prævidisse illorum omnium extremam pertinaciam, quod futurum sit, ut neque moniti à prophetis, aut miraculis divinis excitati, ab impietate converterentur. Nam ipse Deus aliud testatur, audituro esse ignotæ linguæ populos siquidem illuc mitteretur propheta *Ezech. III. 6.* & Christus Tyrios ac Sydonios conversos fuisse, quin ipsam Sodomam excidium suum effugisse docet, si illa coram ipsis miracula facta essent, quæ Chorazini & Bethsaidæ ac Capernaumi facta sunt, *Matth. XI. 21. 22. 23.* Unde Apostolus ipse mirabilem illam dispensationem divinam, quæ circa vocationem omnium, tam

C

gentium

gentium quam Judæorum occurrit, hoc epiphonemate prosequitur Rom. XI. 33 *O profunditatem divitiarum & sapientia & cognitionis divina! quam imperferutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viae ejus? quis enim novit mentem Domini, aut Consiliarius illi extitit? Enim verò ratio certa reddi nequit, quare uni genti citius quam alteri lux Evangelii vel affulserit, vel ob ingrati animi morositatem adempta sit. Quæque in totis gentibus inter se comparatis ratio est, eadem etiam est singulorum ratione judicii divini. Non omnes mendaces eita poena abripuit, ut Ananiam & Sapphiram Act. V. 5. 9. 10. nec omnes desperabundi in ipso momento, quò manus sibi violentas inferunt, ad fidem & sanam mentem revocantur, ut custos carceris Paulini Act. XVI. seq. conf. se places, Aegid. Hunnij Oper. Lat. Tom. 1. Tract. de Predestinat. p. 818. seqq. it. Rungij Praelect. in Exod. p. 322.*

XIII. Sed immane quantum hallucinantur, qui Arcanis Dei Consiliis & Judiciis, nec naturæ nec gratiæ lumine unquam per-vestigandis, accensent bonam DEI voluntatem, quæ homines generaliter omnes, quibus Evangelium prædicatur, ad salutem ducere cupit, quippe, de qua non omisit Paulus omne consilium Dei aperire Act. XX. 17. nempe æternum salvatum iri, seu vasa gloriæ futuroseos, qui per gratiam perseveranter credunt Job. III. 36. VI. 41. Mat. XXIV. 13. Marc. XIII. 13. 1 Cor. I. 21. 1 Tim. I. 15. 16. II. Thess. II. 13. II. Tim. IV. 7. Jac. II. 5. ex adverso æternum damnatum iri, vel vasa ignominia mansuros, qualia sunt per naturam, qui finaliter impoenitentes & increduli sunt. Joh. III. 18. 19. Marc. XVI. 18. 19. Marc. II. 5. 6. II. Thess. I. 8. 9. Nullum ergo amplius de his in DEO absconditum seu occultum consilium, quod his regulis detrahat, & salutem nostram, qui illis innitimur, in periculum adducat.

XIV. Notent hic quam diligentissimè Calviniani, & credant ex toto corde, quæ Palatina Catechesis (quanti verò illa ab Ecclesiæ reformatæ membris æstimanda sit, ex Actis Synodi Dordrechtanae, Sessione CXLVIII pag. m. 433. patet) quæstione 31. profitetur: *Christus summus Prophetæ & Doctor, qui nobis ARCANUM Consilium & omnem Voluntatem Patris de Redemptione nostri patefecit.* Germanicè sic: *Christus ist der Oberste Prophet und Lehrer, der uns den heimlichen Rath und Willen Gottes von unser Erlösung vollkommenlich offenbahret.*

dicitur. Ad quæ verba rectissime Sibelius in *Meditat. Sacr. part. 2. pag. 104.* sic scribit: *Consilium DEI absconditum nullam nobis consolationem, nullam redemptionem, salutem nullam prestat, nisi reveletur: nec DEI voluntas nostra vel fidei fundamentum, vel vita regula esse potest, donec nobis exponatur & innotescat: Ergo patefactione Christi & illuminatione Sancti Spiritus hic opus est.* Et iterum pag. 107. voluntatem omnem Patris de nostri Redemptione Christus nobis patefecit. Belgica exemplaria habent, vollkomelich / perfectè. Neque enim partem consilii & voluntatis DEI de nostri redemptione revelavit, partem reticuit: sed omnem DEI voluntatem patefecit. Ergo nunc ex ipsissima Adversariorum confessione, nullum adhuc superest absconditum in Deo Consilium de salute hominum. Cur itaque tale amplius ex Mose probare conantur? Cur idem ipse Sibelius? ut supra thes. adduximus. Sed ita ludere solent, qui mentem habent Calvinianam, linguam verò Lutheranam.

XV. Differunt igitur objectis, arcana & revelata voluntas, quod enim reconditum est apud Deum, quæ tale revelatæ voluntatis objectum non est. Circa salutis negotium quidem Deus noster multa arcana occultaque sibi ac soli suæ Sapientiæ reservavit, sed non de salutis negotio. Hinc *Formula Christianæ Concorde* in articulo de æterna prædestinatione & electione Dei pag. m. 811. eleganter sic loquitur; *Accuratè discrimen observandum & retinendum est, inter id, quod DE hoc negotio expressè in sacris literis revelatum est; & inter ea quæ non sunt revelata. Præter illa enim de quibus hætenus dictum est, & quæ in Christo manifestè revelata sunt, multa adhuc de hoc mysterio reticuit & occultavit, eaque soli suæ Sapientiæ & scientiæ reservavit. Talia investigare, cogitationibus nostris indulgere, aliquid de iis statuere aut scrutari nobis non licet, sed toti à verbo Dei revelato, quod ipse nobis proponit, pendere debemus. Hæc admonitio in hoc mysterio apprime necessaria est. Ea enim est corrupta natura nostra curiositas, ut magis iis, quæ abstrusa & arcana sunt, indagandis, quam iis quæ DE hoc negotio Deus in verbo suo Nobis revelavit, cognoscendis delectemur: præsertim cum quedam in hoc mysterio, tam intricata & perplexa occurrant, quæ nos in mentibus nostris, acumine ingenii nostri, conciliare non possumus, sed neque id nobis à Deo demandatum est. Videantur quoque reliqua quæ sequuntur pag. 812. 813. 814. Confer, si placet, Hunnium de Prædestinatione. Tom. 1. Oper. Latin. pag. 817.*

XVI. At neque Calviniani videri volunt ejusdem objecti oppositas in Deo voluntates agnoscere, sed distinctos volendi modos conciliari inter se posse censent, non minus quam nos antecedentem & consequentem Dei voluntatem distinguimus, nempe voluntatem revelatam esse voluntatem obligationis seu præcepti, arcanam esse operationis, quâ non vult movere homines eâ gratiæ efficaciam, quâ opus est ad implendum id quod jufferat; Ita *Wendelinus Exercit. IV. contra Gerbard.* Sed audacior *Macovius in LL. CC. p. 183. & 212.* nodum secat, cum voluntatem revelatam reapse voluntatem aliquam Dei esse negat, & solam arcanam seu beneplaciti voluntatem propriè dictam voluntatem esse agnoscit, illam alteram, nihil aliud esse, ait, quam verbum Dei.

XVII. Sed neutrum effugium prodesse potest commentis illorum. Non *Wendelianum*; Nam voluntas obligationis & operationis secundum Calvinianam hypothese sibi sunt directò contrariæ, dum non sub certo & determinato eoque sufficiente operandi modo Deum id velle concedunt, quod efficacissimâ quavis operandi vi producere non vult, quemadmodum nos distinctionem absolutam & ordinatam DEI voluntatis explicamus, quâ omnes vult ad salutem adducere, nec adducere tamen irresistibili virtute; sed omnino Deum nolle effici censent, quod tamen præcipit. Si enim homines destinat interitui simpliciter ex mero beneplacito, nulla ratione vult id ab iis præstari, quod illi fini disconveniens est, & cum idem tamen præcipit cum obligandi voluntate, vult idem fieri etiam; Quod absurdum. Id quod evitaturus Amyraldus, alteram voluntatem fecit conditionalem, sed suspensam à conditione simpliciter impossibili, quod in idem recidit absurdum. Non *Macovianum*; quia nihil est verbum DEI, nisi ipsa ejus voluntas & consilium signis expressum. Quicumque præcipit, promittit, minatur, declarat voluntatem de obligatione, spe & timore alterius, de querebus quarum obligatio, spes & timor est. Et sic si verbo divino contrarium dicitur ejus, quod tacitè apud se decrevit DEUS, contradictio oritur ipsius voluntatis. Desperatus est elabendi conatus, cum DEUM simulare causatur, & ut à blasphemia se liberet, omnem simulationem negat esse malam. Ita certè contradictio directa non erit in voluntate ipsa, quia simulata voluntas, reapse voluntas non est, erit tamen in signo & signato, verbo & voluntate

te, quæ pugna semper mala est. Simulatio non est mala cum non est in signo determinatæ significationis, neq; ad tristem & malum finem. Ut cum Christus videbatur velle progredi Luc. XXIV. progressurus certè nisi precibus detentus; Aut, cum Abraham jubetur mactare filium Gen. XXII. mactaturus etiam nisi revocatur. Qui jubet fieri id, quod prohibiturus est postea, non determinatè affirmat aut promittit, fore ut res eventum suum fortiatur, nec mandatum revocetur, vult tamen ut ille jussus, quantum in se est, agat ad finem illum assequendum. At qui id imperat quod absolutè fieri non vult & promittit, quod præstare non intendit (ut in negotio salutis DEUM introducunt Calvinistæ) dolosè atq; pessimè agit, quod absit, ut de DEO cogitemus.

XIIX. Omnis hæc absurditas inde oritur, quod distinctionem voluntatis antecedentis & consequentis ferre non possint, rati antecedentem necessariò conditionalem fore, DEUM autem à conditione alieni motus dependere non posse. Sed falluntur viri, cum (1) inter absolutam & conditionatam voluntatem nolunt agnoscere intermediam ordinatam, quæ ordinata rectè etiam vocaretur absoluta, si vocem ab æquivocatione liberet, (2.) Majestati Dei derogari putant, quod homo sine divina motione ad pravam repugnantiam se determinare ipsum possit, & inde Deum ad pœnas commovere. Voluntas antecedens non est consequenti contraria, quia diversa consideratione objecti distinguitur, neq; conditionalis propriè, sed pura et si ordinata, neq; si vel conditio esset, DEO indigna foret, quo potius indignum est, auctorem malorum motuum videri. Et sic nulla est causa rejiciendæ hujus; & illius alterius substituendæ distinctionis.

XIX At illitandem ad auctoritatem Lutheri tanquam ultimum adversus nos telum, provocant, de quæ ejus Viri consensu mirè gloriantur. Sic *Paræus in Irenico C. XXVIII. Artic. VIII. pag. 260. Audi etiam Lutherum, de servo Arbitrio c. 109. 116. Vult omnes servari, voluntate revelata, seu verbo predicato: Non vult omnes, voluntate arcana, & imperscrutabili: Multa siquidem facit Deus quæ verbo suo non offendit nobis, multa quoq; vult, quæ verbo suo non offendit sese velle. Sic Sibelius in Meditat. Catechet. part. 1. pag. 344. 345. Et Wendelinus in Christian. Theol. lib. 1. cap. 3. Thes. 18. Explis. 3. pag. m. 93. dicit, Lutheri Deum*

absconditum esse contrarium revelato. Hocq; ut probet, allegat B. Viri
 Verba ex Genes. cap. 6. pag. 124. edit. Wittenb. Hanc (electionem occultā)
 animo complecti non possumus. & videmus eam pugnare cum voluntate
 Dei revelata. Sed longè multis nominibus hos viros errare, ac Lu-
 thero nostro alienissimam affricare mentem, jam olim clarè satis
 & sufficientissimè demonstrarunt Theologi nostri. Ad quos nunc
 quoque B. L. brevitatis studio remittimus. Videatur D. Joh. Bebm.
 in Colleg. Theol. publ. de Servo Arbr. B. Lutheri. Diss. XV. a pag. 305. usq;
 ad pag. 319. & p. 455. seqq. D. Jac. Wellerus, in Anti-Maffon. part. 1. disp. 8.
 pag. 191. -- 300. & 741. -- 754. D. Joh. Gerbardus, Diss. Theol. part. 1. disp.
 6. tb. 4. p. m. 122. D. Sebast. Schmidius, de Servo Arbitr. B. Lutheri, An-
 notat. (ad) pag. m. 152. seqq. D. Joh. Olearius, in continuata Isagoge
 Carpz. ad L. Symbol. pag. 1678. seq. nec non D. Balthas. Meisnerus, in
 Antrop. Sacr. Decad. 3. Diss. 23. tb. 64. & seqq. et. Marpurgens. Special.
 Refutat. Apol. part. 1. cap. 18. pag. 403. 407.

MEMBRUM IV. ET ULTIMUM.

Repræsentans Versionis Lutheri vindicationem.

I. Quia versio B. Lutheri hæc: das Geheimniß des Herren unser
 Gottes ist offenbahret &c. intentioni Calvinianorum planè repugnat,
 & distinctionem arcanæ ac revelatæ voluntatis evertit, ipsis etiam
 exosa, nostris grata esse solet, inde corollarium aliquod contra
 ipsos deducimus, quod in revelata Dei voluntate unicè oporteat
 acquiescere, quia scriptum est: Deut. XXIX. 29. *Mysteria Domini Dei
 nostri revelata sunt nobis & filiis nostris &c.* conf. Cbyrai Comment.
 b. 1. p. 136. et. Luc. Ofsandri Biblia glossata.

II. Sed quid ad hæc Calviniani? Exagitant & exhibitant, tam
 verbis quam factis, Versionem hanc. Imprimis quam maximè ac
 contumeliosissimè eandem flagellat Sixtinus ab Amama, in Antio
 Barbaro Biblico. Graviter simul in B. Virum Lutherum invehitur,
 ac illius ἀβλεψία & nescio quid aliud carpit. Verba Autoris sunt
 Lib. II. p. 591. Hanc egregiam & auro contra non caram sententiam,
 commodè satis expressit ipse Vulgatus Interpres. Eò magis miror indili-
 gentiam & dormitationem B. Lutheri, qui & neglecto Accentu Aebnach
 in voce אלהינו & insuper habita litera Vau ante vocem אלהינו que
 alterum illud axioma cum priore copulat, sic vertit; das Geheimniß des
 Herrn unser Gottes ist offenbahret uns und unsern Kindern ewiglich / das
 wir thun sollen alle Wort dieses Gesetzes ewiglich. *Quæ in Belgica nostra*

1765-

translatione sic versa reperio: de Geheimthelt des Herren onses Gods
is ons ende onse Kinderen geopenbaert cewichlic etc. Quicquid ad hanc
textum ab interpretibus convecatur, non illustrando verbo Dei, sed Lu-
theri afferetur.

III. Perplacet mens iniqua Sixtini, omnibus fidei sociis, im-
primis illis qui ex hoc loco Mosaico apertissime probare conan-
tur DEUM suum absconditum, ejusque voluntatem absconditam;
ut sunt Piscator, Wendelinus, Jac. Triglandus, Ludovicus Crocius &c.
Contra quos tamen suo tempore acriter ac felicissime pugnarunt
ex Nostris, Dorschaus, in Interpell. necess. ad Medit. Triglandi Diss. 1.
Sect. 1. cap. 1. pag. 57. Mieralius de Predest. Lib. 1. cap. 7. tb. 15. pag. 338.
Dannbauerus in Hodomor. Spir. Calvin. part. 1. pag. 283. seq. adde ex re-
centioribus Dn. D. Pfeifferum in dub. Vexat. Cent. II. Loc. XLI. p. 317. seq.
nec non D. Joh. Olearium, in Continuat. Isagog. Carpz. in Libb. pag. 1682.

IV. Subscribit quoque durissimæ illi Censuræ, clarissimus in
Schola Altdorffina Theolog. & Philologus Hackspanius in Notis
Bibl. ad b. t. sic differens: Optandum esset ut B. ille Vir (Lutherus)
excusari queat, verum si ad fontes recurrimus, negare non possumus,
ipsum hic insigniter lapsum esse. Quò minus enim Versio ipsius stare
possit, sequentia obstant. I. Prefixum Vau in voce ותגלות quod indicio
est, hoc participium à priori debere se jungi &c. &c. II. Accentus Atnachim
voce ותגלות qui accentus distinguit in commata &cola, quem Lutherus
in super habuit &c. III. ל quod nomini proprio יהוה prefixum est. IV.
Participium הנסתרות quod miror nec Lutherum in textu vertendo, nec
Amamam in Luthero vellicando observasse. Si enim esses in regimine po-
sitū, non potuisset dici הנסתרות cum Kamezz, sed הנסתרות cum Sebeva

V. Nulla tamen adest justa causa, inter omnes has, quas
Hackspanius affert, quare Versio hæc tanto obelo notetur, quæ
certè & phrasi & contextui Mosis satis convenit, nec verum ejus
sensem immutat, utut verba ipsa non satis pressè videatur legvi.

VI. Quæ enim illa quælo & quanta indiligentia, quod li-
teram, in voce ותגלות non expresserit? Annon hujus particulæ
usus varius est, ut pro ratione orationis alia atque alia ejus ratio
habeatur? Et annon eodem recidit, si quod distinctè dicitur ar-
canum esse & revelatum, conjunctim dicas arcanum revelatum? Ita
igitur Lutheri nullum est peccatum in sententiam, etsi ex duabus
propositionibus fecit unam, quia ipso sensu apud Mosen idem est,
quod distinctis verbis effertur,

VII.

VII. Accentum Athnach insuper haberi, mirum est ab Hackspanio & Amama objici, qui vocales & accentus (non minus quam aliquando Lutherus) pro invento Rabbiorum & additamento reliculo habent, vel habere didicerunt, & propterea alibi securè negligunt. Id enim à Præceptore Drusio edoctus est Amama, vid. Drusii Opus. de recta lectione Ling. Sanctæ cap. 4. pag. 6. & Hackspanius passim prodit, vid. ejus Miscell. p. 225, & Not. Philog. passim. Interim neuter rationem accentuum Hebræorum habuit cognitam cum id objiceret. Quippe accentus non habent vim distinguendi absolutam, ut commata & cola Latinorum, sed merè relativam, quatenus nempe sibi invicem subordinantur certâ propositione. Unde sæpiùs eadem Propositio Athnacho interpungitur, qui subjectum à prædicato, vel utrumque ab objecto distinguit, ut statim primus versus Geneseos exemplum prodit. Ita nullâ ratione adversa est accentuatio versus Versioni Lutheri, neque obstat Athnach, quo minus quæ præcedunt pro subjecto, quæ sequuntur pro prædicato accipiantur.

VIII. Ineptior est censura, quæ à præfixo ה petitur, quæ etsi dativi nota sit hoc loco, sensu tamen convenit cum Genitivo; quæ enim sunt *abscondita penes Deum*, sunt *abscondita* sive *mysteria Dei*. Attamen à Drusio Præceptore (Vid. Drusii Gramm. Lingv. Sanctæ. in præfat. circa finem,) discat Amama etiam ה Genitivi Casus indicium esse, qui in *Traçtatu de Literis Mosæ Vechaleb. Lib. 2. cap. 6. p. 37.* hanc dat regulam Grammaticam: *Lamed, ponitur articuli loco ante Dativum casum, & ante Genitivum.*

IX. Tandem de statu vocis נִסְתָּרוֹת vel absoluto vel constructo, non est quod multa perdamus verba. Neque enim regimen locum habet, nisi in immediata vocum conjunctione; cum verò particulae intercedunt, ceu præfixæ vocibus literæ, quæ illas conjungunt, malè poscitur immutatio vocalium in voce præcedente. Unde quæ sine ה dicerentur לִי נִסְתָּרוֹת jam rectè dicuntur לִי נִסְתָּרוֹת eodem sensu. Atque ita Versio Lutheri ab iniquis Censuris satis vindicata erit.

SOLI DEO GLORIA!

10th. diss. A. 107, Misc. 36